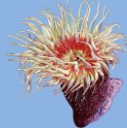

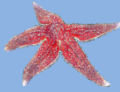

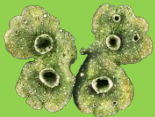

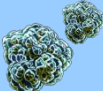

OVERSIKT OVER ULIKE ORGANISMEGRUPPER med kort beskriving, eksempel og tilhørsele i større grupper. Eksempla som blir gitte, kan vere alt frå artar til rekkjer, avhengig av kor kjend den aktuelle gruppa er. **Formelle grupper** finn vi att i moderne klassifikasjonssystem, og dei fleste høyrer til eit bestemt nivå (f.eks. rekkje eller klasse). **Uformelle grupper** fanst i tidlegare klassifikasjonssystem, og somme av namna er framleis i bruk fordi dei utgjer praktiske einingar. Organismegruppene i kolonnen lengst til venstre er oftast, men ikkje alltid, formelle. Domenet Eukarya (dei eukaryote organismane) er fordelte på **dyreriket**, vist i blått, **soppriket** i brunt, **planteriket** i grønt og det gamle, oppløyste **protistriket** (der mange grupper no har ei usikker plassering) i grått. Prokaryote organismar finn vi i domenet **eubakteriar** og **arkebakteriar** vist i lilla og lyseblått. Det må understrekast at det er gjort mange val og kompromiss i denne oversikta. Andre kjelder kan derfor gjerne avvike noko frå dette. Systematikk og klassifisering er, som all annan vitenskap, kjenneteikna ved å vere i stadig endring på grunn av tilflyt av ny kunnskap.

GRUPPE	BESKRIVING/KJENNETEIKN	EKSEMPEL	FORMELLE GRUPPER	UFORMELLE GRUPPER	
SVAMPAR (PORIFERA)	Enkelt bygde, i all hovudsak marine organismar som manglar organ og differensiert vev.	kalksvampar, glas-svampar, horn- og kiselsvampar	Svampane er den einaste rekkja i den store gruppa PARAZOA . Alle andre dyr høyrer heime i det som blir kalla METAZOA .	VIRVELLAUSE DYR (INVERTEBRATA) er ei uformell og stor gruppe organismar som omfattar alle dyr som ikkje har ryggrad. Dei har ikkje nødvendigvis så mykje anna til felles ... Dei aller fleste virvellause dyr er òg PROTOSTOMAR med unntak av PIGGHUDANE som har den uvanlege kombinasjonen av å vere DEUTEROSTOME og VIRVELLAUSE DYR . PROTOSTOMAR: Munnen blir danna av den første opninga (urmunnen).	
NESLEDYR (CNIDARIA)	Enkelt bygde organismar med stort indre hòlrom. Giftige nesle-trådar blir brukte til jakt og forsvar.	maneter, koralldyr, hydroidar 	Saman med RIBBEMANETENE (CTENOPHORA) utgjer dei RADIATA med radiær symmetri. Dei under høyrer til BILATERIA med bilateral symmetri.		
FLATMARK (PLATYHELMINTHES)	Manglar respirasjons- og sirkulasjonssystem (gassutveksling via overflata), mange parasittiske.	bendelorm, iktar (f.eks. lakseparasitten <i>Gyrodactylus</i>)	LOPHOTROCHOZOA er ei gruppe virvellause dyr som i tillegg til FLATMARK , BLAUDYR og LEDDORM omfattar grupper som MOSDYR (BRYOZOA) , ARMFOTINGAR (BRACHIOPODA) , HJULDYR (ROTIFERA) og HESTESKOMARK (PHORONIDA) . Dei har anten ei hesteskoforma tentakelkrona for å skaffe mat eller larvane har eit spesielt band av cilier.		
BLAUDYR (MOLLUSCA)	Mjuk kropp som er dekt av eit hardt skal hos mange artar, dei fleste er marine.	sniglar: strandsnigel; blekksprut: akkar; muslingar: blåskjel			
LEDDORM (ANNELIDA) 	Ledd-delt kropp med mange liknande, noko spesialiserte ledd, har væskefylt hòlrom (coelom).	fåbørstemark: meitemark; fleirbørstemark; iglar			
RUNDORM (NEMATODA)	Utan ledd, runde, med eit hardt, ytre hudlag. Mange er parasittar.	innvollsorm, barneorm 	LEDDYR (ARTHROPODA); har eit ytre skjelett og bevegelige delar (ledd). Trilobittene er en utdødd gruppe. ECDYZOER har eit ytre hudlag til støtte og beskyttelse; skiftas tut når dyret vokser.		
EDDERKOPPDYR (ARACHNIDA)	Landlevande leddyrr med fire par bein og todelt kropp. Dei fleste er rovdyr, somme er parasittiske.	edderkoppar, skorpionar, midd 			Utgjer med dolkhalar og havedderkoppar CHELICERATA .
MANGEFØTINGAR (MYRIAPODA)	Landlevande leddyrr, planteetarar eller rovdyr, eitt til to par bein på kvart ledd og eitt antennepar.	tusenbein, skolopendrar			
KREPSDYR (CRUSTACEA)	Hovudsakleg marine, to- til tredelt kropp og minst tre par bein, to antennepar på hovudet.	krabbar, kreps, reker, hoppekreps, amfipodar 			
INSEKTER (INSECTA) 	Tredelt kropp, ofte to par vengjer og tre par bein. Somme vengjelaue (spretthalar og børstehalar) blir tidvis haldne utanfor insekta.	biller: marihøne, vasskalv; årevengjer: maur, bier; tovengjer: fluger, mygg; sommarfugl; kakerlakkar			SEKSFOTINGAR (HEXAPODA) inkluderer òg alle dei vengjelaue.

PIGGHUDAR (ECHINODERMATA)	Enkelt nervesystem, indre skjelett hovudsakleg som vern. Har sekundær radiær symmetri.	sjøpølse, sjøpiggsvin, sjøstjerne, slangestjerne, sjølilje			<p>AMNIOTAR (AMNIOTA) er virveldyr som har utvikla egg som kan legges på land.</p> <p>VIRVELDYR (VERTEBRATA) er dyr med ryggrad og hjerne verna av ein hovudskalle. Dei nemnde her tilhøyrer KJEVE-MUNNANE (GNATHOSTOMATA). Saman med niauge, lansettfisk og sjøpung utgjer dei RYGGSTRENGDYRENE (CHORDATA).</p> <p>DEUTEROSTOMER: Munnen blir danna sekundært ved at det oppstår eit nytt hòl mens urmunnen blir til anus.</p>
BRUSKFISK (CHONDRICHTYES)	Skjelettet består av brus og ikkje bein. Manglar symjeblære.	hai: kvithai, tigerhai; skater			
BEINFISK (OSTEICHTHYES)	Skjelettet består av bein, og hudlaget er skjelkledd med slimproduserande kjertlar. Dei fleste har symjeblære.	strålefinna fiskar: gjedde, sild, laks, karpe, abbor; kvastfinnefiskar: blåfisk	<p>STRÅLEFINNA FISK er ei svært stor fiskegruppe.</p> <p>KVASTFINNEFISKAR var tidlegare artsrike, no berre to artar.</p>		
AMFIBIAR (AMPHIBIA)	Landlevande, men egga blir lagde i vatn, klekte til larvar (rumpe-troll) som blir til vaksne landdyr.	springpadde: frosk, padde; ormepadder; salamandar	Saman med amniotane utgjer amfibiane FIRFOTINGANE (TETRAPODA) med fire lemmer.		
KRYPDYR (REPTILIA)	Vekselvarme, skjelkledd og landlevande virveldyr.	krokodillar, slanger, skjelpadder, (dinosaurar)	<p>KRYPDYR og FUGLAR er saman ei formell gruppe som (noko forvirrande) òg blir kalla REPTILIA.</p>		
FUGLAR (AVES)	Tobeinte, varmlodige og fjørkledd, nesten alle kan flyge. Utvikla seg frå dinosaurforfedrar.	sporvefuglar: kråke, gråspurv, blåmeis; rovfuglar: ørn, falk; pingvin; struts	<p>PATTEDYR (MAMMALIA) er ei velkjend gruppe dyr med mjølkekjertlar (mammar), hår, spesialiserte tenner og en stor hjerne.</p> <p>AMNIOTAR (AMNIOTA) er virveldyr som har utvikla egg som kan legges på land.</p>		
PRIMATAR (PRIMATA)	Gripande hand, dei fleste med motsett tommel, stor hjerne.	lemur, sjimpanse, gorilla, mennesket			
HAREDYR (LAGOMORPHA)	Planteetarar med kraftige bakbein og gnagarliknande tenner.	kanin, hare 			
GNAGARAR (RODENTIA)	Planteetarar med to par framtenner som veks kontinuerleg.	mus, rotter, bever, hamster, ekorn			
INSEKTETARAR (INSECTIVORA)	Insektetarar er ei uformell gruppe som no er delt i to formelle.	spissmus, moldvarp piggsvin			
(UPARTÅA) HÓVDYR (PERISSODACTYLA)	Planteetarar med hóvar (eit ulikt tal tær).	hest, sebra, nasehorn, tapir 			
KLOVDYR/PARTÅA HÓVDYR (ARTIODACTYLA)	Planteetarar med klauver (oftast to tær); mange har horn eller gevir. Mange er drøvtyggjarar.	oryxantilope, kamel, flodhest, ku, sau, gris, sjiraff, elg, rein			
KVALAR (CETACEA)	Pattedyr sekundært tilpassa liv i vatn (som sjøku og sel som høyrer til andre pattedyrgrupper).	bardekvalar: blåkval; tannkvalar: delfin, spekkhoggar, nise, spermkval			
ROVDYR (CARNIVORA)	Kjøttetande pattedyr (somme er altetande), har hjørnetenner.	brunbjørn, ulv, sel, løve, mår			
PUNGDYR (MARSUPIALIA)	Morkake kortliva, ungane blir fødde på eit tidleg stadium og utvikla vidare i ein pung på magen til mora.	kenguru, tasmansk djevel, koala 			METATHERIA
LOAKKDYR (MONOTREMATA)	Eggleggjande med mjølkekjertlar (ikkje pattar). Felles opning til fordøyings- og forplantingsprodukt.	nebbdyr, maurpiggsvin	PROTOTHERIA		

GRUPPE	BESKRIVING/KJENNETEIKN	EKSEMPEL	FORMELLE GRUPPER	UFORMELLE GRUPPER
ALGESOPP (CHYTRIDIOMYCOTA)	Skaffar næring ved å sende hyfar inn i levande eller dautt organisk materiale. Ferskvatn, fuktig jord.	potetkreft, vassmugg	SOPP (FUNGI) er heterotrofe eukaryotar (som dyra kan dei ikkje produsere eiga næring, men må få ho frå omgivnadene; utgjer saman supergruppa OPISTHO-KONTA) som har ytre fordøying (til for-skjell frå dyra). Sopp dannar mycel ved hjelp av hyfar. Celleveggen er laga av kitin. Sopp formeirar seg kjønna eller ukjønna ved hjelp av sporar. Éi av fleire grupper i tillegg til dei nemnde er GLOMERO-MYCOTA , ein endomykorrhiza-sopp som mange karplantar er avhengige av.	
KOPLINGSSOPP (ZYGOMYCOTA)	Landlevande sopp, mange lever av dautt, organisk materiale; somme dannar endomykorrhiza.	insektmugg, kulemugg, endomykorrhiza-artar		
STILKSPORESOPP (BASIDIOMYCOTA)	Sporar på klubbforma basidiar i hyfeendar. Mange dannar ekto-mykorrhiza på tre og buskar.	skivesoppar: sjampinjong, flugesopp, kantarell, kjuke; rustsoppar; gelésoppar		
SEKKSPORESOPP (ASCOMYCOTA)	Veks på dautt og levande plantemateriale. Dannar sporar i ein behaldar som blir kalla ascus.	heksekost, gjærsopp, begersopp, mjøldogg		
LAV (LICHENOPHYTA)	Lav er eit mutualistisk samliv mellom ein sopp (kalla mykobiont) og ein grønalge eller ein blågrøn"alge" (kalla fotobiont).	busklav: reinlav, kvitkrull; busklav: navlelav, lunge-never; skorpelav: kartlav, safranlav	LAV blir klassifisert etter soppkomponenten/ mykobionten som oftast er ein sekk-spore-sopp. Det er liten variasjon i fotobionten. Lav blir ofte kalla licheniserte sopp.	LAV blir delte i SKORPE-LAV , BLADLAV og BUSKLAV etter veksemåte – inga systematisk betydning.
AMØBAR (AMOEBOZOA)	Eincella og vasslevande, flytter seg med pseudopodiar.	amøbar; ekte slimsopp: ulvemjøl, trollsmør	EKTE SLIMSOPP (MYXOMYCETES) er ei av fleire slimsoppgrupper som høyrer til her.	CHROMALVEOLATA KROMISTRIKE GRØNNALGER ALGER (ALGAE) er akvatiske fotosyntetiserende organismer (inkluderer blågrønn"alger"/bakterier); noen fjern i slekt. PROTISTRIKET (PROTISTA): eit "oppsamlingsrike"; alt som ikkje tilhøyrte andre rike blei plassert her; delvis berre eincella eukaryotar, delvis òg makrolager. Tidlegare blei protistane delte i dyre-, sopp- og planteliknande. Den nye inndeling er i stadig endring.
STRÅLEDYR (RADIOLARIA)	Eincella, marine, dyreliknande protistar med indre silikaskal.	stråledyr (radiolariar)	Saman med m.a. POREDYRA (FOR-AMINAFERA) utgjer dei gruppa RHIZARIA .	
AUGEALGER (EUGLENOPHYTA)	Eincella, dei fleste er fotosyntetiserande, mens somme òg kan vere dyreliknande.	augealge (<i>Euglena</i>) 	Saman med KINETOPLASTIDA (m.a. sovesjukeflagellaten <i>Trypanosoma</i>) utgjer dei gruppa EUGLENOZOA (òg kalla EXCAVATA).	
DINOFLLAGELLATAR (DINOFLLAGELLATA)	Eincella, somme heterotrofe, andre fotosyntetiserande. Viktige primærprodusentar i havet.	dinoflagellatar 	Saman med m.a. malaria-parasitten <i>Plasmodium</i> og ciliatane utgjer desse gruppa ALVEOLATA .	
KISELALGAR (BACILLARIOPHYCEAE)	Eincella, ofte kolonidannande, pigment som hos brunalgane.	diatomer/kiselalger	Diatomar, brunalgar og nokre sopp-liknande organismar blir ofte samla i ei gruppe kalla STRAMENOPILA som nesten, men ikkje heilt, tilsvarer det gamle KROMISTRIKET (CHROMISTA) !	
BRUNALGAR (PHAEOPHYCEAE)	Fleircella, mikroskopiske til gigantiske, med klorofyll a og c og eit pigment som gir brun farge.	blæretang, sagtang, grisetang, tare		
RAUDALGAR (RHODOPHYTA)	Hovudsakleg fleircella organismar med klorofyll a og andre pigment.	kjøttblad, krusflik, fjørehinne	RAUDALGENE utgjer ei eiga formell gruppe som tidvis blir behandla som eit eige rike. Her blir dei inkluderte i planteriket.	
KLOROFYTTAR (CHLOROPHYTA)	Somme eincella og delvis kolonidannande, andre store og fleircella.	havsalat, <i>Chlamydomonas</i> 	Dei fleste grønalgane høyrer heime her, og desse utgjer ei formell gruppe.	
KRANSALGAR (CHARALES)	Har kransstilte kortskot. Er nærare i slekt med landplantane enn med dei andre grønalgane!	grønkrans, piggkrans, glattkrans 	Saman med nokre andre typar kransalgar utgjer desse og landplantane den formelle gruppa STREPTOPHYTA .	

GRUPPE	BESKRIVING/KJENNETEIKN	EKSEMPEL	FORMELLE GRUPPER	UFORMELLE GRUPPER
LEVERMOSAR (MARCHANTIO-PHYTA)	Stor variasjon i bygning, men har fleire fellestrekk (oljelekamar og elaterar), somme er differensierte i stengel og blad – andre ikkje.	tvaremore, krokodillemose, skjeggmosar		MOSAR er enkelt bygde landplantar som manglar ekte røter og eit avansert indre transportsystem. Dei formeirar seg ved hjelp av sporar. Dei omfattar òg nålekapselmosane.
BLADMOSAR (BRYOPHYTA)	Bladmosane er differensierte i stengel og blad. Somme har enkle system for indre væsketransport.	ekte bladmosar: bjørnemosar, etasjemose, sigdmosar, kransemosar, vrangmosar	TORVMOSAR (SPHAGNIDAE) SOTMOSAR (ANDREAEIDAE) EKTE BLADMOSAR (BRYIDAE)	
KRÅKEFOTPLANTAR (LYCOPODIOPHYTA)	Sporehusa sit hos desse enkeltvis i bladhjørna. Blada er einnerva.	lusegras, kråkefot, jamne		
SNELLEPLANTAR (EQUISETOPHYTA)	Sporehusa sit i aksforma samlingar på omdanna blad. Stenglar innhole og leddelte.	åkersnelle, engsnelle, skogsnelle	MONILOPHYTA er eit fellesnamn for sneller og bregnar som saman utgjer ei formell gruppe. Enkelte bregnar er nemleg nærare i slekt med snellene enn med dei andre bregnane!	
BREGNEPLANTAR (PTERIDOPHYTA)	Sporehusa sit i kanten eller på flata av vanlege blad eller somme gonger på eigne blad.	marinøkkel, einstape, skogburkne, fugletelg		
GINKGO (GINKGOPHYTA)	Lauvfallende nakenfrøa, utbreidd gruppe for 250–200 millionar år sidan. No berre éin gjenlevande art. – Bli kalla ein "levande fossil".	tempeltre (<i>Ginkgo biloba</i>) 	NAKENFRØA (GYMNOSPERMAE) har ikkje fruktblad som vernar frøet. I tillegg til <i>Ginkgo</i> og bartre høyrer kongepalmane heime her.	Det er usikkert om dei nakenfrøa utgjer ei formell gruppe eller ikkje.
BARTRE (PINOPHYTA)	Bartre er vedplantar med nål- eller skjelforma blad. Frøa sit utan vern ("nakne") bak det som blir kalla kongleskjel.	furufamilien: gran, furu, lerk; syressfamilien: einer, tuja; barlindfamilien: barlind		
EINFRØBLADA (MONO-COTYLEDONAE)	Frøet spirer med eitt frøblad, og rota er oftast ei knipperot. Blada har parallell- eller bogeneratur.	grasfamilien: havre; orkidéfamilien: fruesko, raudflangre; liljefamilien: gullstjerne	DEKKFRØA BLOMSTER-PLANTAR (ANGIOSPERMAE) har blomster med fruktblad som vernar frøa. Vassliljer og <i>Magnolia</i> høyrer til i andre, eigne grupper.	Den gamle todelinga i tofrø- og einfrøblada har vist seg ikkje å halde mål. Dei tofrøblada er fordelte på den store gruppa ekte tofrøblada og andre grupper.
EKTE TOFRØBLADA (EUDI-COTYLEDONAE)	Frøet spirer med to frøblad, og rota er oftast ei hovudrot med siderøter. Blad oftast med fjør- eller handneratur.	rosefamilien: molte; soleiefamilien: engsoleie; korgplantefamilien: løvetann, prestekrage		
EUBAKTERIAR (EUBACTERIA)	Mange dannar symbiotiske forbindelsar med eukaryotar, og somme er sjukdomsframkallande.	cyanobakteriar/blågrøn- "algar", spiroketar (f.eks. <i>Borelia</i>)	Dette domenet inneheld eitt rike og rundt 50 ulike rekkjer. 	Prokaryotane (eincella organismar utan cellekjerne) blei før samla i riket MONERA , men er no fordelte på to domene og fleire mindre rike.
ARKAR (ARCHAEA)	Mange spesielle trekk, somme felles med cellekjernen hos eukaryotar. Fleire lever i ekstreme habitat.	arkebakteriar 	Dette domenet inneheld fleire rike.	